The Jews

Known and Unknown

(In Armenian)

By
Edic Baghdasarian

www.Edic-Baghdasarian.com

in Two Volumes
Volume 1

Armenian Research Center
Toronto-Canada
2022

Էդիկ Բաղդասարյան

Հրեաները

Ծածուկ և Հայտնի

Երկու հատորով
Հատոր 1

Հայկական Ուսումնասիրությունների Կենտրոն
www.Edic-Baghdasarian.com
Տորոնտո-Կանադա
2022

Էդիկ Բաղդասարյան

Հրեաները
Ծածուկ և Հայտնի

Երկու հատորով

Հատոր 1

Հայկական Ուսումնասիրությունների Կենտրոն
www.Edic-Baghdasarian.com
Տորոնտո-Կանադա
2022

Բովանդակություն

Առաջաբան....7
Հրեաների ծագումը....11
Հրեաները Հայկական աղբյուրներում....18
Կորյուն....18
Ագաթանգեղոս....19
Փավստոս Բուզանդ....20
Եղիշե....25
Մովսես Խորենացի....28
Սեբեոս....31
Հովհան մամիկոնյան....41
Մովսես Կաղանկատվացի....43
Ղևոնդ....47
Հովհաննես Դրասխանակերտցի....57
Թովմա Արծրունի....59
Արիստակես Լաստիվերցի....70
Մատթեոս Ուռհայեցի....83
Կիրակոս Գանձակեցի....85
Թովմա Մեծոփեցի....90
Ստեփանոս Օրբելյան....91
Սիմեոն Լեհացի....93
Առաքել Դավրիժեցի....94
Խաչատուր Ջուղայեցի....136
Հարություն Տեր Հովհանյանց....142

Հրեաների հալածանքների պատմությունից 143
1- Սելևկյանների շրջան 143
2- Հռոմեական կայսրություն 144
3- Քրիստոնեական Արևմուտք 144
4- Մերձավոր Արևելք և իսլամական հակասեմիտիզմ 147
5-Նացիզմ...152
6-Ռուսաստանը և Խորհրդային Միությունը.................................153
Ցարական Ռուսաստան...153
Խորհրդային Միություն 154
7-Հակասեմիտիզմը Հարավային Աֆրիկայում 155
Հրեաները Օսմանյան կայսրությունում 158
Դրվագներ Հրեաների վտարումների Պատմությինից.....................161
Հրեական ներգաղթ և ժամանակակից սիոնիզմ...............................179
Հրեական սփյուռք...193
Հրեաների վերադարձը Իսրայել 194
Հրեական բնակչությունը ըստ երկրների.......................................194
Պաղեստին, Հորդանան, Հրեաստան, Իսրայել..................................197
ՊԱՂԵՍՏԻՆ...198
Արևմուտքը և պաղեստինցիները 203
Պաղեստինի պետությունը 211
Հորդանան 215
ՀԻՆ ՀՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ 219
Պատրիարքական դարաշրջան (մ.թ.ա. Մոտ 1800–1500) 221
Աբրամ՝ Աբրահամ (մ.թ.ա. 2150-1975)...222
Իսահակ 223
Հակոբ..223
Դատավորների ժամանակաշրջան (մ.թ.ա. Մոտ 1399) 226

Միացյալ միապետություն (մ.թ.ա. 1025–928) 226
Իսրայելի եւ Հուդայի բաժանված թագավոր. (մ.թ.ա. 922 թ.).... 227
Աքսոր եւ սփյուռք (մ.թ.ա. 772–515) 228
Հելլենիստական ժամանակաշրջան (մ.թ.ա. 305–63) 229
Հռոմեական օկուպացիա (մ.թ.ա. 63 - մ.թ.ա. 135) 230
Վաղ Շրջան 231
Միջին Ժամանակաշրջան 231
Ուշ Ժամանակահատված 231
Հրեա ժողովրդի 232
Պետականության վերականգնումը 232
Մերձավոր Արևելքի Հին կայսրությունների քարտեզները, ... 234
Օտար կայսրություններ, որոնք իշխում էին Իսրայելում 234
Ասորական կայսրություն (746 - 609 մ.թ.ա.) 234
Բաբելոնյան կայսրություն (609 - 539 մ.թ.ա.) 235
Պարսկական կայսրություն (550 - 330 մ.թ.ա.) 235
Մակեդոնական կայսրություն (Ալեքսանդր Մակեդոնացու (III) օրոք 336 - 323 մ.թ.ա.) 236
Բալֆուրի հռչակագիրը 239
Պաղեստինը և պաղեստինցիները և Բրիտանական մանդատը 242
Իսրայելի Պետության Անկախության 244
Հռչակագիրը 244
Հռչակագրի տեքստը 246
Արաբա-իսրայելական պատերազմներ 251
Համայնքային բախումներ Մանդատային Պաղեստինում 254
1948 թվականի արաբա-իսրայելական պատերազմը 259
1949–1967 թվականներ 261
Նշանավոր պատերազմների ակնարկ 263

ԻՍՐԱՅԵԼ 266
ՀՐԵԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՄԱՐԶ, ՌՍՖՍՀ 271
Հրեաների ցեղային խմբերը 277
Հուդայականություն 282
Էսեններ 283
Կաբալա 285
Սաբաթականություն. Շաբաթականություն 288
Տասնյոթերորդ դարի Ռաբբիներ 290
Հրեական գաղտնի Կազմակերպություն 291
Հատված Մասոնների Ու Սիոնիզմի Նպատակներից Ու Նախաձեռնություններից 294
Հրեա Կաբալիստները 304
Կա արդյո՞ք իրական հրեական վտանգ 321
ՎԵՐՋ առաջին հատորի 345

Առաջաբան

Անկասկած, հրեաները համարվում են աշխարհի ամենաքննարկելի ժողովուրդներից մեկը: Այսօր, համարեա անհնար է ուսումնասիրել և վերլուծել մասնավորաբար Միջին Արևելքի ժողովուրդների, ազգերի, էթնիկական զանազան խմբերի հասարական-քաղաքական, հասարակական-տնտեսական և հասարական-մշակութային պատմությունն ու ներկա իրավիճակը՝ առանց ի նկատի ունենալով թե այդ տարածաշրջանի, և թե համաշխարհային մակարդակով Հրեաների ակնառու դերակատարությունն ու հսկայական ներդրումը, լինի այդ դրական կամ բացասական, ինարկէ նկատի առնելով տարբեր մոտեցումները այդ փոքաթիվ, սակայն մեծ ժողովրդի հանդեպ:

Մենք մեր նախկին բազմաթիվ աշխատությունների իսկական մասը հատկացրել էինք Հայ ժողովրդի պատմության զանազան դրվագներին, իսկ այդ բնագավառներին առնչվող հետազոտություններ էինք կատարել մի շարք այլ թեմաներով, որոնցից մի քանիսը վերաբերվում էր Հայերի ու Հայաստանի հարևան ազգերի ու ժողովուրդների պատմությանը, որոնցից կարելի է հիշատակել այսպես կոչված «Ազերիներին»[1], Քրդերին[2],

---

[1] - *Էդիկ Բաղդասարյան, “Աղվանք,Ադրբեջան, Ծավալապաշտություն, Ոճրագործություն”, Տորոնտո, Հայերեն,2014: և Անգլերեն՝*
Edic Baghdasarian, “Aran,Azerbaijan, Expansionism and Crime”, in English, Toronto, *2016.*

[2] - *Էդիկ Բաղդասարյան, “Արարատյան Հանրապետություն”, Պարսկերեն, Տորոնտո, 2016.*

Թուրքերին[3] *, Պարսիկներին*[4] *հատկացված աշխատություններ։*

Այսպես էլ անհրաժեշտ համարեցինք նաև ուսումնասիրել Հրեաների բազմադարյա պատմությունը, թեև շատ հակիրճ ու ամփոփ, որը անխուսափելիորեն դարձավ երու ներկա հատորները։

Հայ և Հրեա ժողովուրդները ունեն բազմաթիվ նպանութնոին-ներ՝ պատմական, հասարակական և մշակութային բնագավառնե-րում, և նույն պես ունեն իրարից զանազանվող հատկանիշներ ու

---

3 - *Էդիկ Բաղդասարյան Թուրքերի ծագումը, Պարսկերեն, Երկու հատորով, Հատոր 1 և 2, Տորոնտո, 2020.*

منشاء ترکان – به فارسی – دردو جلد – جلد ۱و۲– تورونتو ۱۳۹۸ (2020)

4 - *Էդիկ Բաղդասարյան, " Հայ-Իրանական պատմական առնչությունները, Հինգ հատորով, հատոր 1, Հայ-Իրանական պատմա-քաղաքական հարբերությունները, Պարսկերեն, Տորոնտո,, 2018.*

تاریخ مناسبات تاریخی ارمنستان و ایران در ۵ جلد، جلد ۱ ، تاریخ مناسبات سیاسی ارمنستان و ایران ، فارسی، تورونتو ۱۳۹۷. (2018)

Հայ-Իրանական պատմական առնչությունները, Հինգ հատորով, հատոր 2, Հայ-Իրանական լեզվական կապերը, Պարսկերեն, Տորոնտո,, 2018.

تاریخ مناسبات تاریخی ارمنستان و ایران در ۵ جلد، جلد ۲ ، تاریخ مناسبات فرهنگی ارمنستان و ایران، زبانهای ایرانی و ارمنی ، فارسی، تورونتو ۱۳۹۷. (2018)

Հայ-Իրանական պատմական առնչությունները, Հինգ հատորով, հատոր 3, Հայ-Իրանական գրական կապերը, Պարսկերեն, Տորոնտո,, 2018.

تاریخ مناسبات تاریخی ارمنستان و ایران در ۵ جلد، جلد ۳ ، تاریخ مناسبات ادبی ارمنستان و ایران، فارسی ، تورونتو ۱۳۹۷. (2018)

Հայ-Իրանական պատմական առնչությունները, Հինգ հատորով, հատոր 4, Հայ-Իրանական բանահյուսություն և հավատալիքներ, Պարսկերեն, Տորոնտո,, 2018.

تاریخ مناسبات تاریخی ارمنستان و ایران در ۵ جلد، جلد ۴ ، تاریخ مناسبات فرهنگی ارمنستان و ایران، فرهنگ عامیانه، فارسی ، تورونتو ۱۳۹۷. (2018)

Հայ-Իրանական պատմական առնչությունները, Հինգ հատորով, հատոր 5, Իրանահայ մշակույթ, Պարսկերեն, Տորոնտո,, 2018.

تاریخ مناسبات تاریخی ارمنستان و ایران در ۵ جلد، جلد ۵ ، تاریخ فرهنگی ارمنیان ایران، فارسی ، تورونتو ۱۳۹۷ (2018) .

դրվագներ։ Մեր երկու ժողովուրդները ունեն բազմահազարամյա պատմություն, թեև ազգային տեսանկյունից ունեն նաև տարբերություններ՝ բոլոր հայերը քրիստոնեաներ են, սակայն ոչ բոլոր քրիստոնեաներն են հայեր, Բոլոր հրեաները հուդայական կրոնին են հետևում, սակայն բոլոր հրեաները չեն պատկանում մեկ էթնիկական խմբի, հրեաները կարող լինել Իսրայելցի-պաղեստինցի, սևամորթ աֆրիկացի, դեղին ազգին պատկանող էթնիկական խմբերի անդամ, լինել խազարների շառավիղնել և այլ, և այլն։

Այդուամենայնիվ, հողագնդի վրա ապրող բոլոր մարդիկ ի սկզբաէ արժանի են մարդկային հարգանքի, իրավունք ունեն ազատ ապրել, ազատ արարել, մասնակցել համաշխարհային քաղաքակրթության զարգացմանը և այլն։ Հրեաների ներդրումը այդ տեսանկյունից անհերքելի է։ Սույն աշխատության հաջորդ էջերում ներկայացվել են նրանց հասարակական, մշակութային ու գիտական մեծ ուժն ու ներդրումը աշխարհի պատմության մեջ։

*Հայ և հրեա ժողովուրդները անցել են պատմական դաժան ուղի, հազարավոր տարներ երկուսն էլ ենթարվել են ազգային, կրոնական, հասարակական և քաղաքական բռնաճնշումների, զրկանքների, հալածանքների և ամենասարսափելին այն է որ 20-րդ դարում երկուսն էլ անցելեն ցեղասպանության անմարդկային դաժան ուղին։ Եվ այդ պատճառով նրանք արժանի էլ շատ ավելի ընդարձակ ապահով կյանք վարելու հնարավություն վայելելու, իսկ երբ աշխարհը նրանց չի տրամադրում յդ առիթն ու պահը, և քանի որ աշխարհում միշտ էլ գործել և գործում է «Ուժը արդարություն է» (*Might is Right*) սկզբունքը, նրանք իրավացի են դիմելու այդ սկզբունքին՝ իրենց գոյությունը, մարդկային արժանապատվությունը, ազգային-էթնիկական արժեքները պահպանելու և զարգացնելու ուղղությամբ։*

Մենք հավատում ենք, որ տյալ ժողովուրդ առաջին հերթին

ինքն է պատասխանատու իր կյանքի բոլոր բնագավառների իրադարձությունների ծավալմանը, ապա որտաքին ազդեցությունններն ու միջամտությունններըլ։ Ուստի նրանք են բախտավոր, որոնք ունեն ազգային ծրագիր, իրենց ներկա և ապագա սերունդների ապահովելու համար ավելի բարգավաճ, ու ապահով կյանք ու հեռավոր կանաչ հորիզոններ։ Այդ առումով հրեաները չափազանց առաջ են անցել աշխարհի շատ այլ ժողովուրդներից, իսկ հայ ժողովուրդը դեռևս այդ գործընթացի մատյանի առաջամանն էլ չի հասցրել շարադրել։ Թեև մենք տարիներ առաջ հրատարակել ենք այդպիսի ծրագիր[5] *ու ներկայացրել թե Հայաստանի պետությանն ու ընդհանրապես հայ հանրությանը, սակայն մինչ օրս չենք ստացել արժանավույն արձագանք։*

Այս ներկա աշխատությամբ, փորձել ենք թեև համառոտ ներկայացնել հրեա ժողովրդին մեր հնարավորությունների սահմանում, սակայն շատ ավելին կարելի է և հարկավոր գրել այդ թեմայի շուրջ։

Հեղինակը չափազանց շնորհակալ կլինի, եթե հարգելի ընթերցողը արտահատի իր տեսակետներն ու կառուցողական դիտողությունները այդ աշխատության վերաբերյալ, որոնք անշուշտ ի նկատի կառնվել հաջորդ խմբագրությունների ընթացքում։

Էդիկ Բաղդասարյան
Փետրվարի 18, 2022թ,
Հայկական Ուսումնասիրությունների Կենտրոն,
Տորոնտո, Կանադա
www.Edic-Baghdasarian.com
edbagh@yahoo.com

---

5 - *Մենք 2014 թվականի հրատարկել ենք այդ ազգային ծրագիրը՝ «Հայկական Հարցի Մանիֆեստ, Հայերեն, Տորոնտո, 2014.» և անգլերենով՝* «Edic Baghdasarian, Manifesto of the Armenian Question, in English, Toronto *2016*».